

UNAPRJEĐENJE INSTRUKTIVNOG RADA U OBUCI KANDIDATA ZA POLAGANJE VOZAČKOG ISPITA

Prof. dr. Enes Huseinagić, email: huseinagic_e@hotmail.com

Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku, Bosna i Hercegovina

MA, Dženana Huseinagić, prof., email: dzenana.h@hotmail.com

JU Osnovna muzička škola Tuzla

Nudžejma Huseinagić, prof., email: huseinagic.nudzejma@gmail.com

JU Osnovna muzička škola Tuzla

Sevlid Hurtić

Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku, Bosna i Hercegovina

Sažetak: U radu se određuje pojam instruktivnog rada i kompariraju definicije u metodika i publikacijama iz ove oblasti. Ukazuje se na potrebu, značaj i zakonsku regulativu nastavne i instruktivne djelatnosti. Modernizacija i racionalizacija instruktivnog rada vezuje se za oblike, sadržaje i metode rada autoškola. U vezi s tim sugerira se podjela poslova u cilju racionalnijeg korištenja specijaliziranih kadrova i stručnjaka iz oblasti obuke kandidata za njihovo osposobljavanje za upravljanje motornim vozilom i sigurnošću u saobraćaju. Moderno organizirana i racionalno usmjerena autoškola pretpostavlja potrebu korištenja ekonomičnih oblika usavršavanja svih djelatnika autoškola za ostvarivanje programskih zadataka.

U zaključnom dijelu se daju prijedlozi za racionalniji rad i savremeniju organizaciju nastavno – instruktivne djelatnosti.

Ključne riječi: autoškola, racionalizacija, modernizacija, edukacija, sigurnost u saobraćaju.

IMPROVEMENT OF INSTRUCTIVE WORK IN CANDIDATE TRAINING FOR THE DRIVING LICENCE EXAMINATION

SUMMARY: The paper defines the concept of instructive work and compares definitions in methodologies and publications in this field. It is pointed out on the need, importance and legal regulation of teaching and instructional activity. Modernization and rationalization of the instructive work is related to the forms, contents and working methods of the driving school. In this regard, the division of jobs is suggested in order to rationalize the use of specialized personnel and experts in the field of training of candidates for their training in motor vehicle management and traffic safety. A modern organized and rationally focused driving school presupposes the need to use economical forms of training of all employees of the driving school for the accomplishment of program tasks. The concluding part presents suggestions for a more rational work and a more modern organization of teaching - instructive activities.

Key words: driving school, rationalization, modernization, education, traffic safety.

UVOD

Stručnjaci upozoravaju da Bosna i Hercegovina još uvijek nema jasnu viziju i strategiju upravljanja sigurnosti u saobraćaju, te da su mali pomaci, u smislu smanjenja nastradalih u saobraćajnim nesrećama, većinom rezultat entuzijazma i rada lokalnih vlasti u odnosu na kantonalne i državne. Međutim, rezultat bi trebao biti mnogo bolji a može se postići samo sinergijom napora svih uključenih u saobraćajni sistem, kroz saradnju organa nadzora i vozača, obuke kandidata prijevoznika i drugih učesnika u saobraćaju a pod patronatom nadležnog federalnog ili državnog ministarstva.

Saobraćajne nezgode su nažalost postale skoro pa svakodnevica u Bosni i Hercegovini ali i u svijetu. Uzroci su brojni, pored onih kao što su umor i iscrpljenost, nepridržavanje saobraćajnih propisa, tehnička neispravnost vozila, loši vremenski uvjeti, prebrza vožnja, vožnja pod dejstvom alkohola, tu je i loša obuka kandidata.

Dakle, veliki problem u saobraćaju predstavljaju vozači koji nemaju adekvatno vozačko znanje, jer je stjecanje vozačkih dozvola dobrim dijelom danas i stvar tržišta.

Najefikasniji način unaprjeđenja sigurnosti saobraćaja na putevima predstavlja savremena edukacija u saobraćaju prilagođena savremenim zahtjevima razvoja saobraćaja, realizirana u auto-školama.

U svim etapama svoga razvoja društvo je uvijek nastojalo da obrazovne zadatke u saobraćajnoj djelatnosti realizira u skladu sa svojim potrebama, pa je uvijek i bilo zainteresirano da tu realizaciju na određen način prati, kontrolira i usmjerava jer se na bosanskohercegovačkim putevima u 2017. godini dogodilo više od 37.600 saobraćajnih nesreća u kojima je, prema podacima nadležnih institucija, smrtno stradalo 295 osoba, a oko 10.000 ih je povrijeđeno.⁶²

1. NASTAVNO - INSTRUKTIVNI RAD

Instruktivni rad se najčešće vezuje za oblast obrazovanja, i to prije svega za djelatnost prosvjetno – pedagoške službe. U praksi, instruktivna funkcija je prisutna u svakoj djelatnosti ljudskog rada. Kada instruktor vožnje, kao edukator, želi da svoje iskustvo i znanje prenese na svoga „učenika“, polaznika auto-obuke, on ga upućuje na to kako da on sam upravlja motornim vozilom i snalazi se u saobraćaju.

U tom čitavom procesu je stalno prisutna instrukcija, opserviranja, demonstriranje, aplikacija, ali istovremeno instruktor podučava kako da se kandidat, budući učesnik u saobraćaju, kao vozač snalazi u saobraćaju, odnosno kako kandidata naučiti sigurnoj vožnji.

Nastavno - instruktivni rad je imanentna društvena djelatnost i uvijek je bila u funkciji razvoja i kretanja društva naprijed. Razvojni put obuke kandidata za učestvovanje u saobraćaju, danas u vrijeme nerazvijene saobraćajne infrastrukture, ima isključivo nadzornu i kontrolnu funkciju (kroz polaganje ispita za vozača), a trebala bi se transformirati u instruktivnu i savjetodavno-informativnu stručnu djelatnost.

Na osnovu prirode sadržaja, obima i kompetencija, u metodici ove djelatnosti instruktivni rad se definiše kao „specifična aktivnost, kao društvena funkcija određenih obrazovnih faktora kojom se usmjeravaju instruktori vožnje i predavači teoretske nastave u njihovom nastavno – instruktivnom radu u autoškolama u cilju unaprjeđivanja saobraćajne djelatnosti, odnos sigurnosti u saobraćaju u skladu sa ciljevima osposobljavanja kandidata za vozače motornih vozila.

Sublimirajući sve prethodno izloženo može se nazrijeti kompletnija definicija instruktivne djelatnosti, obuhvaćajući sva područja, procese, sadržaje sa elementima praćenja, korigiranja, usmjeravanja, usavršavanja i unaprjeđivanja.

⁶² <http://ba.n1info.com/Vijesti/a241364/Na-cestama-BiH-u-2017.-poginulo-295-osoba.html> (23. marta 2019. godine).

Ona bi glasila: „Instruktivna djelatnost je izraz koordinirane aktivnosti, za obučavanje zainteresiranih društvenih faktora, da se procesi, sadržaji i ishodi obuke za vozača motornih vozila, prate korigiraju i usmjeravaju, stalnim usavršavanjem općih uvjeta ostvarivanja obuke, u skladu s ciljevima saobraćajne djelatnosti u društvenoj zajednici“.

1.1. Potrebe, značaj i zakonska legislativa

Potreba i značaj instruktivnog rada proističu iz uvjerenja da takav rad unaprjeđuje obrazovnu praksu u autoškolama, obezbjeđuje sistem u realizaciji programskih zadataka⁶³ i društvu pruža potrebne informacije o toku, načinu i rezultatima koji se ostvaruju u autoškolama.

U ovom radu zadržat ćemo se na modernizaciji i racionalizaciji instruktivnog rada koji obavljaju djelatnici (instruktori vožnje, predavači teoretske nastave, ...) u autoškolama. Ovaj posao u određenoj mjeri obavljaju i obrazovne institucije (saobraćajne škole) ali i ministarstvo obrazovanja kantona koje je kroz svoju organizaciju konstituirana da se isključivo bavi problemima koji su vezani za ovu djelatnost.

Značaj ove djelatnosti ogleda se u činjenici da naše društvo ni u jednoj drugoj profesiji nema tako razrađen sistem praćenja, kontrole, usavršavanja, usmjeravanja kao u obrazovanju. Uzmimo, na primjer, ljekare, ekonomiste i neke druge profesije.

Djelatnike autoškola nadležne institucije bi trebale redovno da okupljaju više puta u toku godine, da ih usavršavaju, instruiraju i informiraju. I to bi bilo opravdano, jer broj poginulih i povrijeđenih u saobraćaju obavezuje sve nas da ovoj aktivnosti posvetimo mnogo više pažnje. Ako osobe koje su zadužene za obuku potencijalnih vozača nedovoljno stručno ili neodgovorno organiziraju autoobuku, njegovi propusti za društvo će imati dalekosežni karakter, jer će on formirati loše buduće vozače. Prema tome, shvaćajući potrebu organizirane kvalitetne autoobuke, naše društvo je u formi zakona definiralo zadatke, kompetencije, sadržaje, ovlaštenja i obaveze koje autoškole moraju ispuniti.

2. MODERNIZACIJA I RACIONALIZACIJA OBLIKA, SADRŽAJA I METODA INSTRUKTIVNOG RADA U OBUCI KANDIDATA ZA UPRAVLJANJE MOTORNIM VOZILOM

Bez modernizacije i racionalizacije rada danas ne može da opstane ni jedan oblik ljudske aktivnosti. To je imperativ vremena u svim djelatnostima i profesijama. Ako se danas od autoškole i djelatnika autoškole zahtjeva savremen pristup u organizaciji autoobuke uz korištenje savremenih sredstava, metoda i postupaka, prirodno je da i organizatori (ministarstva) moraju da pronalazi puteve i mogućnosti da organizaciju i sadržaj rada učine maksimalno operativnom, racionalnom i naučno verificiranom.

Modernizirati organizaciju rada znači da se u proces osnovne aktivnosti unose savremene metode rada, provjereni i naučno verificirani postupci, sredstva i instrumenti kako bi krajnji rezultati bili adekvatni uloženom radu. Racionalizacija, najkraće rečeno, podrazumijeva da se

⁶³ Osposobljavanje za vozača motornih vozila obavlja se na osnovu Programa koji je obično dat u obliku Priloga koji čini sastavni dio Pravilnika o osposobljavanju za vozača motornih vozila (Na osnovu člana 252. tačka 13., a u vezi sa članom 177. stav (10) Zakona o osnovama sigurnosti saobraćaja na putevima u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, br. 6/06, 75/06, 44/07, 84/09 i 48/10), Na osnovu člana 252. tačka 13., a u vezi sa članom 177. stav (10) Zakona o osnovama sigurnosti saobraćaja na putevima u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, br. 6/06, 75/06, 44/07, 84/09 i 48/10).

za najkraće vrijeme ostvare najbolji efekti i da oni služe kao podsticaj za dalje usavršavanje rada svih djelatnika autoškola a pogotovo instruktora vožnje.

Zakon o osnovama sigurnosti saobraćaja na putevima u Bosni i Hercegovini i Pravilnik o osposobljavanju za vozača motornih vozila je odredio zadatke načelnog karaktera, pa su autoškole u dosadašnjoj praksi same određivale prioritet poslova u saradnji, često i po volji ministarstava obrazovanja kantona. Imajući u vidu metodiku neodređenosti i neujednačenosti poslova, Zakon je predvidio da kantonalna ministarstva periodično utvrđuju vrstu, obim i način vršenja autoobuke koji bi trebale da se izjednače na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine. To će biti neophodno radi ujednačavanja kriterija i obima, jer od toga u velikoj mjeri zavisi koliko će se instruktivni rad usavršavati i učiniti racionalnim.

Instruktivni rad se odvija preko različitih oblika kao što su:

- Praćenje i analiziranje ostvarivanja programa za osposobljavanje kandidata za vozača motornog vozila i pružanje pomoći na unaprjeđivanju opće organizacije rada;
- Obavljanje uvida i nadzora nad ostvarivanjem programa obuke za osposobljavanje kandidata za upravljanje motornim vozilom;
- Unaprjeđivanje i osavremenjavanje instruktivnog rada u skladu sa ciljevima i zadacima programa;
- Organiziranje stručnog i profesionalnog usavršavanja svih djelatnika autoškole;
- Publikovanje analiza, metodičkih upustava, priručnika za instruktore vožnje;
- Prikupljanje, proučavanje i objavljivanje informacija i dokumentacije iz oblasti sigurnosti u saobraćaju;
- Prikupljanje rezultata i podataka od relevantnih institucija u saobraćajnoj djelatnosti.

Za obavljanje ovih oblika instruktivnog rada treba da postoje dugoročni programi rada i jedinstvena metodologija evaluacije.

Modernizacija i racionalizacija instruktivnog rada podrazumijeva da se u neposrednoj praksi obuke prate, proučavaju i društvu prezentiraju najaktualniji problemi koji su vezani za ostvarivanje ciljeva i zadataka programa stručnog usavršavanja djelatnika u autoškolama.

Sigurno da bi na nivou cijele Bosne i Hercegovine trebala da se izvrši podjela poslova evaluacije i praćenja rada autoškola i da se u praćenju, na principu uzoraka, pokriju sve edukativne aktivnosti koje program predviđa. Timovi stručnjaka iz saobraćajne i edukativne djelatnosti uradili bi potrebne instrumente za prikupljanje podataka, naučno istraživanje i sagledavanje pojava, uzorka, uspjeha i sigurnosti u saobraćaju u praksi osposobljavanja kandidata za upravljanje motornim vozilom.

Teme za ova istraživanja mogu biti, na primjer:

- Primjena i korištenje savremenih oblika rada u nastavi;
- Frekvencija i način upotrebe nastavnih sredstava;
- Individualizacija i diferencijacija edukativnog rada;
- Planiranje i realizacija plana instruktora vožnje,
- Opterećenost djelatnika autoškola u obuci i van nje;
- Metodologija pripremanja instruktora i drugih djelatnika za obuku (nastavu);
- Realizacija općih i operativnih zadataka u sadržajima obuke na časovima i dr.

To su samo neke od tema koje mogu biti interesantne za praćenje i istraživanje. Detaljnijim izborom mogu se pokriti sva područja iz strukture instruktivnog rada.

Neracionalno je kada se instruktivni rad odvija individualno, od instruktora do instruktora, bez prethodno urađene koncepcije i određivanja cilja i svrhe uvida. Bez pravilne evaluacije, bez

opserviranja nastavnog i instruktivnog procesa, ostvarivanja uvida u nivo usvojenosti programskih sadržaja i instruktivno – konsultativnog razgovora sa instruktorom vožnje i ostalim osobama uključenim u obuku, površno je obavljanje zadataka koji su Zakonom definirani. Ukoliko se iste pojave javljaju kod više instruktora, racionalno je ako se održe sastanci na nivou općine, ilustrativno i instruktivno saopće rezultati koji se postižu u praksi i primjedbe koje treba otkloniti.

Na takvim sastancima treba da dominiraju pitanja dijagnostičkog karaktera, da se bez imenovanja ukazuje na slabosti koje su karakteristične u radu instruktora vožnje, ali se istovremeno daju uputstva, instrukcije i savjeti kako da se određene primjedbe prevaziđu. Ako su u pitanju problemi didaktičko – metodičkog karaktera, onda se mora ukazati na stručnu literaturu, pedagošku periodiku, gdje se ova pitanja tretiraju na savremen način. Praksa je pokazala da samo jedna trećina slušalaca pokušava da nešto zapiše od onoga što se preporučuje u predavanju ili kao literatura. Zbog toga je korisno, gdje mogućnosti dozvoljavaju, da se daju kratke teze sa spiskom literature, sa naznakom izdavača i slično. Bilo bi dobro da svaka autoškola koristi neophodne časopise, stručnu literaturu,...

U obavljanju instruktivne djelatnosti moraju se uvažavati određeni principi da bi se ostvarili zahtjevi koji se postavljaju u ovoj oblasti. Taj posao treba da bude strogo objektivan, pravedan, nepristrasan, studiozan i korektan. To se može postići ako se u radu postupa principijelno, dosljedno, savjesno, odgovorno, ako su u opserviranju i dijagnosticiranju obuke za vozača motornih vozila koriste provjereni i oprobani pedagoški istraživački instrumenti i tehnike. Zavisno od cilja koji želimo da ostvarimo i prirode sadržaja i oblasti koju pratimo, instruktivni rad se može učiniti mnogo racionalnijim ako se koriste ankete, intervjui, skale procjene, ček – liste, nizovi zadataka objektivnog tipa, eksperiment, sistem evidentiranja i praćenja i td.

Imajući u vidu složenost posla koji se obavlja, racionalizacija ove djelatnosti pretpostavlja ujednačavanje kriterija u načinu obavljanja uvida, pisanju izvještaja i slično. I pored toga što se u nekim kantonima dogovore kriteriji, cjelokupan rad u velikoj mjeri zavisi od ličnosti instruktora vožnje i ostalih djelatnika autoškola. Zbog toga se njihovom izboru mora više voditi računa, ako i o stručnim, etičkim, radnim, idejnim i ostalim kvalitetama kako bi odgovorno, savjesno i autoritativno obavljali poslove pedagoško – instruktivnog karaktera. Ljudi na terenu za kratko vrijeme mogu da „pročitaju“ kvalitete instruktora vožnje pa su spremni da se, s razlogom upuste u komentare ali i da hvale principijelne i objektivne instruktore. Neophodno je na nivou države kreirati zakon o kontinuiranom stručnom usavršavanju za sve djelatnike autoškola. Bez visoke stručne spremne, pozitivne edukativne klime, objavljenih stručnih radova, stalnih kontakata sa novim izvorima saznanja, djelatnost saobraćajno – instruktivnog rada se ne povjerava neodgovornoarajućim kandidatima.

Za racionalniji i savremeniji saobraćajno – instruktivni rad potrebna je i bolja kadrovska infrastruktura, kako u pogledu stručne spremne i osposobljenosti, tako i u pogledu povoljnije starosne strukture. Ljudi u poznijim godinama radnog staža ne mogu inovirati i unaprijediti organizaciju rada autoškola i djelatnika u njima. Potrebno je „osvježenje“ sa ljudima koji imaju stručna i akademska zvanja, praktična znanja iz andragoške teorije i prakse, ljudima koji su entuzijasti u poslu i spremni da se prihvate posla u kome se stalno treba dokazivati. Taj posao je sličan veslanju uzvodno, čim se prestane sa veslanjem ide se nazad.

Slijedeći uvjet za uspješniji i savremeniji stručni rad u ovoj djelatnosti vezan je za opremljenost najnovijim naslovima knjiga iz oblasti obuke kandidata za polaganje vozačkog ispita koje su najneposrednije vezane za edukativnu djelatnost. Mini biblioteke autoškola bi morale imati izdanja didaktika, metodika, psihologija, stručne publikacije, časopise, priručnike, primjerke nastavnih sredstava, filmove i svega onoga što je vezano za nastavno – instruktivni proces.

ZAKLJUČAK

Racionalizacija se ne može zastupiti bez kompletne dokumentacije o djelatnicima autoškola, o planiranju, postignutim rezultatima, dokumentacija o radu koja se odnosi na planiranje, izvještaje, analize, usavršavanje i sl.

I na kraju da zaključimo da:

- Nastavno – instruktivna djelatnost se ne može modernizirati i unaprjeđivati bez timskog rada i naučne metodologije;
- Pokrivanje ovih oblasti i područja u strukturi nastavno – instruktivne djelatnosti autoškole je osnovna pretpostavka za pojam svestranosti ove djelatnosti;
- Dijagnostička i prognostička funkcija usko su povezane sa evaluacijom, instruktivno – konsultativnom, savjetodavnom i inovirajućom funkcijom ministarstava obrazovanja i saobraćaja;
- Oblike, sredstva i metode ove djelatnosti podrediti kriteriju ekonomičnosti, racionalnosti i savremenosti;
- Za stručno usavršavanje neophodno je angažiranje stručnjaka iz stručnih škola i visokog obrazovanja (saobraćajna, ekonomska, nastavnička,... saobraćajni fakultet, ekonomski,...) i instituta, radi ostvarivanja kontinuiteta između teorije i prakse;
- Uzimanje učešća u istraživačkim projektima, planovima i programima je obavezno, u smislu „snimanja“ stanja, prikupljanju podataka, tehničkoj obradi i slično;
- Metodologiju nastavno – instruktivnog rada treba tako postaviti da taj rad za većinu djelatnika u autoškolama postane potreba;
- Pitanje specijalizacije i podjele rada predstavlja urgentni zadatak čija realizacija zavisi od ministarstava obrazovanja i saobraćaja;